

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

bakalářské prezenční studium
2011 – 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lucie Beníčková, Dis.

Reintegrace Romů do vzdělávacího procesu v ČR

Praha 2012

**Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Martina Strnadová**

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Full-Time Studies
2007 - 2010

BACHELOR THESIS

Lucie Beníčková, Dis.

Reintegration gypsies into education program in Czech
Republic

Prague 2012

**Thesis Work Supervisor:
Mgr. Martina Strnadová**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Martině Strnadové za odborné vedení bakalářské práce, za rady a pomoc při jejím zpracování. Také děkuji všem respondentům, kteří byli ochotni odpovědět na mé otázky v dotazníkovém šetření.

Anotace

Tato bakalářská práce na téma Reintegrace Romů do vzdělávacího procesu v ČR se zabývá problematikou vzdělávání romských studentů v českých školách.

V první části práce jsou vysvětleny pojmy, jako je například reintegrace Romů, pak vzdělávání nebo Rom. V následujících kapitolách je popsána historie Romů na území ČR a jejich základní dělení. V další kapitole je charakterizována romská rodina a vzdělávání Romů v ČR.

V praktické části jsou zmíněny nejčastější problémy romských žáků a studentů ve školách tak, jak je vidí respondenti.

Klíčové pojmy

komunita

minorita

reintegrace

Rom

segregace

vzdělávání

xenofobie

Annotation

This bachelor work „Reintegration of Gipsies back to educational process in the Czech Republic“ deals with education of Gipsies in the Czech schools. The first part explains key words such as reintegration of Gipsies, then word education or Gipsy. Following chapters describe history of gipsies in the Czech Republic and their Division. In subsequent chapter is characterised Gipsy family and education of Gipsies in the Czech Republic. Practical part concentrates on common problems of Gipsy pupils and students in the Czech school in eyes of respondents.

Key words

Community

minority

reintegration

gipsy

segregation

education

xenophobia

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Vymezení základní pojmů.....	9
1.1 Reintegrace.....	9
1.2 Vzdělávání.....	9
1.3 Romové.....	9
2. Historie Romů na území ČR.....	11
3. Dělení Romů.....	17
3.1. Vnitřní romskédělení.....	17
3.2. Dělení vnější, z hlediska Neromů.....	18
3.3. Odborné dělení - dle hlediska jazykově-etnického.....	18
4. Romská rodina.....	20
5. Romové a vzdělání v současnosti.....	22
5.1 Vzdělání Romů v ČR.....	22
5.2. Romové a vzdělání v minulosti.....	23
5.3. Romové a vzdělání v současnosti.....	24
5. 4. Vztah romské rodiny ke škole.....	25
6. Romské školy, romská ghetta aneb segregace v českých podmínkách..	27
7. Romští asistenti ve školách.....	31
8. Romské obyvatelstvo ve spektru sociální práce.....	32
8.1. Vztah učitele k romským dětem.....	33
PRAKTICKÁ ČÁST	
9. Popis zkoumaného vzorku.....	35
9.1 Pohlaví.....	36
9.2 Věk.....	37
9.3 Vzdělání.....	38
9.4 Délka praxe.....	39
10. Analýza získaných dat.....	40
11. Analýza získaných dat.....	42
12. Analýza získaných dat.....	45
13. Analýza získaných dat.....	46
14. Analýza získaných dat.....	49
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	54
SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Na Romy se v dnešní společnosti pohlíží dost nepříznivě. Mnoho lidí o nich hovoří jako o nepřizpůsobivé skupině obyvatelstva. Je to největší menšina v České republice, zároveň je i menšinou, která je známá vysokou kriminalitou, nedostatečným vzděláním a vysokou mírou nezaměstnanosti.

Téma reintegrace Romů do vzdělávacího procesu v ČR si autorka práce vybrala, protože byla určitou dobu součástí týmu, který realizoval projekt zabývající se volnočasovými aktivitami romských dětí ve vyloučené lokalitě, a problematika vzdělávání romské minority ji velice zaujala.

Cílem práce je zjištění, jakým způsobem přistupuje romská minorita ke vzdělání v České republice. Dále pak jaký názor na tuto problematiku mají učitelé, kteří romské studenty vyučují.

Bakalářská práce je členěna na část teoretickou a empirickou. V teoretické části je nastíněna historie Romů, definice základních pojmů, dále pak další kapitoly týkající se problematiky vzdělávání romského etnika.

Část empirická je tvořena kvantitativní metodologií. Jako nástroj sběru dat je využit dotazník. Jedná se o nejčastěji využívanou metodu - techniku, z důvodu získání velkého množství dat za poměrně krátkou dobu. Respondenty budou učitelé, kteří mají ve třídě romské studenty.

K vytvoření bakalářské práce bude využita odborná literatura, tištěná periodika, internetové stránky, platná legislativa a data získaná provedeným výzkumem.

Autorka doufá, že tato práce bude přínosem nejen pro učitele, kteří romské studenty vyučují, ale i pro větší informovanost veřejnosti o romské minoritě.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1. Reintegrace

Slovo reintegrace je v dnešní společnosti velmi často zmiňovaným pojmem. Co tento termín blíže znamená, se můžeme dočíst v této podkapitole.

Reintegrace je obnovení někdejší integrace. Pokud dochází k obnově nějakých struktur, objevuje se tendence k obnově celého kontextu, ve kterém tato struktura dříve existovala.¹ Tento termín, laicky řečeno, tedy znamená znovu začleňování nebo také obnovení starých poměrů, nepřizpůsobivých sociálních skupin ve společnosti, jako jsou například drogově závislí, romská minorita, mladiství delikventi a podobně.

1.2. Vzdělávání

Sociální instituce zahrnující skupiny, organizace, normy, role a statusy spojované s předáváním vědomostí a dovedností členům společnosti, o cílech a metodách nepanuje shoda, spory se vedou například o to, zda má vzdělání směřovat k hledanému zapojení jedince do společnosti, anebo naopak má být nástrojem sociální změny (např. pedagogika osvobození - P. Freire)²

Lidé se vzdělávají prakticky od narození až do stáří. V průběhu celého života se učíme novým, věcem ať už chceme, či nikoli. V dnešní době se však rozšířilo vzdělávání pro osoby staršího věku. Pro občany, kteří se chtějí neustále vzdělávat, byly otevřeny univerzity třetího věku. Stále více se však rozšiřuje i výuka cizích jazyků a výpočetní techniky, bez kterých se v dnešní době jen těžko obejdeme.

1.3. Romové

Tento pojem se týká menšiny, která je v České republice jednou z nejpočetnějších. Jsou to Romové. Většinou společností jsou nazýváni jako Cikáni, sami se po sléze začali nazývat Romové. Jen málo lidí však zná jejich původ.

¹ JANDOUREK, J. Sociologický slovník, Portál 2001, str. 203

² JANDOUREK, J. Sociologický slovník, Portál 2001, str. 276

Největší etnická menšina v ČR. Přesný odhad není možný, protože neexistuje jiný systém evidence, než sčítání lidu. Původní vlastní je Indie, kde patřili do nejnižší sekty.³

Sčítání lidu ale zdaleka není přesné, k romské národnosti se zde hlásí jen malá část Romů. Poslední sčítání lidu se konalo v roce 2011, to se přihlásila k romské národnosti, podle ČSÚ, pouze desetina Romů žijících v České Republice.

Jsou to příslušníci árijského původu, hovořící jazykem blízkým sanskrtu. Jazyk Romů není standardizován do podoby spisovného jazyka a prakticky neexistuje ani krásná, či odborná literatura psaná v tomto jazyce. Romština není nikde úředním jazykem a jen v omezené míře je jazykem vyučovacím.⁴

Právě jazyk je pro Romy kámen úrazu. Romové mluví na své děti v komunitě česky i romsky. Samotní rodiče těchto dětí mluví česky špatně, proto i děti mají s českým jazykem problémy, hlavně ve školách. Nedávno se také uvažovalo o zrealizování výuky romštiny na českých školách, tento návrh byl však zamítnut.

Romové mají černé vlasy i oči a tmavou pleť. V minulosti pracovali jako košíkáři, brusiči nožů, rozuměli bylinám a věštili z karet. Za to je ale lidé často odsuzovali.

³ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce, 2001, str. 948

⁴ MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ A.(za kolektiv), Velký sociologický slovník, 1996, str. 948

2 HISTORIE ROMŮ NA ÚZEMÍ ČR

Historie Romů je velmi rozsáhlá, proto se v následující kapitole budeme věnovat pouze historii romského etnika na území České republiky. Domníváme se totiž, že ke snadnějšímu pochopení romské mentality je důležité znát jejich historii. Historie je velmi pestrá a především plná dosti hrůzných vzpomínek, které jsou bolestivou součástí Romů dodnes.

Hledání romské historie ztěžuje nedochování nebo spíše neexistence písemných pramenů. Nejrozšířenějším a nejznámějším názorem bylo, že Romové pocházejí z Egypta, na základě názvu pro Romy - Gypsies. Dnes je již téměř jisté, že pravlastí všech Romů je Indie.

Původní zemí Romů je s největší pravděpodobností Indie, oblast Rádžastánu (stát ve střední Indii u západních hranic s Pakistánem). O indickém původu svědčí nejen jazyk, ale také podobnost některých zvyků, výběru povolání, stejná technologie zpracování kovů aj. To byl podnět k podrobnějšímu studiu, které indický původ Romů později potvrdilo.⁵

Romové jsou národ s velmi bohatou historií. Mnoho lidí v dnešní době nemá ani ponětí o tom odkud vlastně tento národ přišel. Pověsti o národu se táhnou do doby dávno minulé. Vlastně až k samotným kořenům lidstva. Podle mnohých pověstí jsou Romové kočovným národem z toho důvodu, že neposkytli úkryt Marii a Josefovi, kteří utíkali společně s Ježíškem před Herodem. To, že kočují, je jejich trest za jejich nepochopení a neochotu pomoci bližnímu svému.

Za první zmínku o Romech na našem území se často vydává kapitola z kroniky tak řečeného Dalimila, nazvaná "O Kartasiech pohanských" (Dalimil: Česká kronika, vydává Jan Laichter, redakcí Václava Tille, v Praze 1920)⁶

Další sporná zmínka o přítomnosti Romů na našem území pochází z Popravčí knihy pánů z Rožmberka, která je datuje do roku 1399. Posledním diskutovaným údajem o přítomnosti Romů na našem území je úryvek z kroniky obsažené později

⁵ ŠAFÁŘOVÁ, M., VOLNÁ, J. Škola pro všechny, 2001, str. 44

⁶ Historie Romů na území ČR,[online][cit 21.11.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

v Palackého Starých letopisech českých, kde je u roku 1416 poznámka: "toho léta vláčili se Cikáni po české zemi a lidí mámili".⁷

Za jistý lze pokládat až rok 1417, kdy naším územím prošla skupina, jejíž cesta byla poměrně podrobně zmapována i v ostatních zemích, jimiž procházela. V jejím čele stál "král" Sindel a "vévodové" Panuel, Michal a Ondřej. V roce 1417 se tato více než tři set členná skupina vydala od Budína do Košic a dále pak přes Levice jižním Slovenskem do Bratislavy, kde se rozdělila. Tato skupina se cestou prokazovala ochrannou listinou. Tyto listiny jim zaručovali kladné přijetí.⁸ Na konci 15. století se protiromské nálady začaly výrazně stupňovat. V roce 1545 vydal císař Ferdinand I. mandát, který vypovídal Romy ze země. Ale v roce 1556 byl napsán už přísnější královský list. Podle něho měli být muži potrestáni smrtí a ženy s dětmi musely pracovat. Na konci 17. století císař Leopold I., vypověděl Romy se svého území a prohlásil je za psance. Muže mohl kdokoli při pronásledování zastřelit jako škodnou zvěř. Ženám bylo na záda vyříznuto znamení R (relegata - vyhoštěna). Ženy podepisovaly prohlášení, že když se znovu vrátí, budou seřaty mečem nebo oběšeny. (většinou se podepisovaly třemi křížky). Kat jim pak uřízl ucho, byly vymrskány kolem šibenice a byly vyhoštěny za hranice města.⁹

Dalšími negativními projevy bylo to, že se Romové lišili od ostatních lidí. Nosily barevné oblečení, tancovali a zpívali s hady, věštili budoucnost. Jejich kultura byla nová, taková s jakou se předním nikdo nikdy nesetkal a to bylo právě důvodem, proč je lidé již v minulosti začali odsuzovat. Neměli zájem poznat kulturu toho národa, natož ji přijmout za svou. Podle většiny byli Cikáni čarodějové a černokněžníci, kteří mají tmavou pleť a vlasy, z toho důvodu, se jim chtěl Bůh pomstít.

Za vlády Marie Terezie (1740-1780) se některá panství pokusila o poněkud vstřícnější postoj vůči Romům. Císařovna nahradila otevřenou represi asimilačními pokusy, resp. tolerancí určitých romských rodin či spíše rodů výměnou za mnohá omezení. Tzv. regulovaní cikáni dostávali povolení k pobytu, nicméně jejich další

⁷ Historie Romů na území ČR,[online][cit 21.11.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

⁸ Historie Romů na území ČR,[online][cit 21.11.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

⁹ ŠAFÁŘOVÁ, M., VOLNÁ, J. Škola pro všechny, 2001, str. 46

pohyb na daném území podléhal přísné kontrole. Označení "cikáni" bylo nahrazeno jazykovou inovací "novosedláci" (Neubauern) či "novomaďaři" (Új-Magyar). V Uhrách pak základy usedlého kontinuálního způsobu života provázely snahy o potlačení romštiny, zákazy tradičního odívání, snahy o "převýchovu" romských dětí mezi sedmým a dvanáctým rokem věku v neromských rodinách, zákazy některých tradičních povolání, zákazem byt' neformální instituce vajdy, zákaz handlování s koňmi, nutnost plnit náboženské povinnosti atd.¹⁰

V 18. století se Romové na Moravě začali usazovat, ale v Čechách a ve Slezsku byli stále kočovní. Marie Terezie a Josef II. počali politiku povinného usazení romského obyvatelstva. Nastalo nucené přizpůsobování Romů majoritní společnosti. Usedlíci žili v tzv. cikánských táborech. Romové, kteří se usazovali, napodobovali své sousedy v oblékání (nosili prostý a jednoduchý kroj venkovanů) a stavěli se typické domky.¹¹

Trnem v oku pro ostatní lid bylo také to, že se nenechávali pokřtít v kostele, ale dítě křtil vždy nejstarší člen rodiny. Byla to urážka křesťanství a Boha samotného. Romové byl národ, který Bůh stvořil proto, aby bylo vidět, že na světě není jen dobro.

V 19. století se pronásledování Romů pozastavilo. Do Čech i na Moravu přicházelo velké množství Romů z podunajských zemí, především z Uher. Tito lidé byli velmi zámožní a většinou se živili koňským handlířstvím, kvalitním kotlářstvím nebo hudbou a tancem, ve kterých vynikali. Je zřejmé, že právě v tomto století se na našem území ocitli olašští Romové.¹²

Krátce po válce se odhady počtu Romů na území dnešní ČR pohybují řádově mezi 600 až 1000. Nicméně první poválečný soupis ministerstva vnitra, k němuž došlo v druhé polovině roku 1947, vykazuje již celkový počet 101 190, z čehož plných 16 752 připadá na Čechy a Moravu a zbylých 84 438 na Slovensko. Kvůli izolování romských osad na Slovensku a úplné absence perspektivy do budoucna způsobila mezi obyvateli domněnku, že stěhování do Čech za práci je nevyhnutelné. Odchod práceschopných mužů do pohraničních měst a severních Čech, které dobře placení náboráři líčili jako

¹⁰ Historie Romů na území ČR, [online] [cit 4.12.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

¹¹ ŠAFÁŘOVÁ, M., VOLNÁ, J. Škola pro všechny, 2001, str.47

¹² ŠAFÁŘOVÁ, M., VOLNÁ, J. Škola pro všechny, 2001, str. 47

"zemi zaslíbenou", se záhy odrazil i v romském písňovém folkloru. Vláda podporovala osidlování pohraničí a uvítala i nové pracovní síly. Vzájemná nedůvěra však přetrvávala i nadále. Řada Romů v této době žila "polokočovným" životem: své rodiny zanechala na Slovensku, dojížděla za prací, ale domů se vracela, kdykoli to jen bylo možné. Mnozí Romové se přitom vraceli domů s prvními úsporami, doma pomalu budovali své nové domovy v osadách bez elektřiny a pitné vody, v osadách, jež postrádaly hygienické zázemí a které byly navíc určeny k demolici.¹³

V letech 1945 - 1950 počala vlna migrace slovenských Romů do Čech, která se konala za podpory české vlády. Tato vlna migrace se dá rozdělit do dvou skupin. První vlna migrace směřovala dobrovolně především za prací, a to do průmyslových pohraničních oblastí. Druhá vlna byla donucovací. Každý region v Čechách měl plánovaně přijmout určité procento romské populace. Osada byla srovnána se zemí a Romové byli hromadně odvezeni do Čech.¹⁴

Kolem roku 1958 došlo ke změně. Hovoří se o tom v zákoně č. 74 o trvalém usídlení kočujících osob, který schválil socialistický parlament. V §1 se praví: "Národní výbory poskytují osobám, které vedou kočovný způsob života, všestrannou pomoc, aby mohly přejít k usdlému způsobu života; zejména jsou povinny těmto osobám pomáhat při opatřování vhodného zaměstnání a ubytování a působit výchovnými prostředky soustavně k tomu, aby se stali řádnými pracujícími občany:" Parlament však hodlá potrestat každého, kdo pomoc nebude akceptovat. "Kdo setrvá při kočovném způsobu života, přestože mu byla poskytnuta pomoc k trvalému usídlení, bude potrestán pro trestný čin odnětím svobody na 6 měsíců až 3 léta.¹⁵

V 70. a 80. letech jsou Romové bez ohledu na respektování odlišných zvyklostí a interetnických rozdílů mezi rodinami, hromadně stěhováni do určitých oblastí jako např. Chánov. V této době byly romské děti umísťovány do zvláštních škol na základě

¹³ Historie Romů na území ČR,[online][cit 4.12.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

¹⁴ ŠAFÁŘOVÁ, M., VOLNÁ, J. Škola pro všechny, 2001, str. 47

¹⁵ Historie Romů na území ČR,[online][cit 4.12.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

psychologických testů. Dále byly děti z Romských rodin odebrány a umístěny do ústavních zařízení. Docházelo ke sterilizacím romských žen bez jejich vědomí.¹⁶

Rok 1989 přinesl značné změny. Znovu probouzí i emancipační hnutí potlačené na začátku sedmdesátých let. Romové odmítají být pasivním objektem "všestranné péče", zakládají politické strany a hnutí. V prvních polistopadových volbách se pak zástupci Romské občanské iniciativy na kandidátkách OF dostávají do parlamentu. S postupným rozvojem občanské společnosti ministerstvo vnitra záhy registruje desítky romských občanských sdružení, které svoji práci zaměřují především na vzdělání a rozvoj kultury a začínají vycházet první romská periodika.¹⁷

Zápornou stránkou změn po listopadu 1989 je stále vzrůstající nezaměstnanost Romů. Podle výzkumu Akademie věd České republiky z roku 1993 se nezaměstnanost Romů zdvojnásobila. Místa, na kterých pracovali Romové byli nahrazováni jinými lidmi například z Ukrajiny.¹⁸

Není zcela pravdou, že vzrůstající nezaměstnanost a další jevy od ní odvíjející do této doby neexistovaly. Problémy takového rázu existovaly, jen dle všeho byly socialistickou ideologií popírány. Lidé, kteří takovéto problémy měli, dostávali povětšinou tresty odnětí svobody. Po sametové revoluci a amnestiích tehdejšího prezidenta se tito lidé dostali na svobodu a s tím vypluly na povrch zmíněné sociální jevy.

Romové se začínají zajímat o školu a studium- především za podpory nadace Open Society Fund a další Otevřela se romská škola. Byla to Střední škola sociálně právní v Kolíně. V Praze studují Romové při Evangelické akademii. Romové se mnohem více hlásí na vysoké a střední školy. Proto se na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy otevřel nový obor a to romistika a indologie. Vznikla Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity při Úřadu vlády a o romské otázce se začíná otevřeně diskutovat v médiích.¹⁹

¹⁶ ŠAFÁŘOVÁ, M., VOLNÁ, J. Škola pro všechny, 2001, str. 49

¹⁷ Historie Romů na území ČR, [online] [cit 4.12.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

¹⁸ ŠAFÁŘOVÁ, M., VOLNÁ, J. Škola pro všechny, 2001, str. 50

¹⁹ ŠAFÁŘOVÁ, M., VOLNÁ, J. Škola pro všechny, 2001, str. 50

Z legislativních opatření nově vzniklé ČR se pak Romů nejvíce dotkl zákon č. 40/1993 Sb. o nabytí a pozbytí státního občanství, který vstoupil v platnost ke dni rozpadu federace. Z většiny Romů na území ČR se tak ze dne na den stávají cizinci, a to v zemi, kde se narodili, vyrostli, vychovali své děti či vnuky. Na rozdíl od ostatních však většina Romů nebyla s to splnit podmínky zákona, projít byrokratickým řízením a provést včas volbu občanství. Občanství ČR se tak k dnešnímu dni nepodařilo nabyt tisícům dospělých Romů, jejich rodinným příslušníkům a stovkám romských dětí v zařízeních náhradní rodinné péče. Postavení nelegálních cizinců je dále kriminalizuje.²⁰

Historie romského národa je velmi zajímavá. Je na ní vidět, že dnešní postavení, jaké má tento národ, není pouze důsledkem poslední doby, ale tím, že již v minulosti byli Romové velmi negativním národem, hlavně v očích lidí, kteří se báli přijmout něco nového. A je tomu tak vlastně dodnes. Lidé se po většinou bojí opustit pevnou jistotu, a proto se drží starých názorů. Všimněte si, že pokaždé, když se někdy někdo zmíní o tom, že navštívil vyloučenou lokalitu, kde žijí Romové nebo jejich domácnost každý se s hrůzou v očích diví, že to dotyčný přežil a hlavně, že měl odvahu tam jít. Mnoho lidí se chová, jako kdyby Romové byli infikovaní a jejich chování bylo nakažlivé.

²⁰ Historie Romů na území ČR, [online] [cit 4.12.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

3 DĚLENÍ ROMŮ

Romy je možno dělit do několika různých hledisek. Slovo Rom je souhrnný název mnoha etnických skupin, které mají společný původ, jazyk a mnoho shodných rysů. Obecně existují 3 druhy dělení a to vnitřní, vnější a odborné z hlediska etnicko - jazykového.²¹

3.1 Vnitřní romské dělení

Po druhé světové válce téměř zcela zmizela skupina Romů Česko - moravských a německých a do Čech byli nastěhováni Romové slovenští. Po zákazu kočování v roce 1959 se v Čechách usadili i Romové olašští, kteří k nám přišli z Rumunska, Valaška a Moldávie.²²

Romové se dělí podle profese, kterou vykonávají. S každou je spojen různý společenský status. Výjimečné postavení měli vždy hudebníci, Olašští Romové se specializovali na koňské handlíře a ženy na věštění z ruky.

Olašští Romové jsou jedni z nejbohatších. Nyní je najdeme v Jihomoravském kraji, především v Brně. Ze zkušenosti víme, že s těmito Romy je nejtěžší spolupráce, především proto, že do své komunity si neradi pouštějí lidi, které neznají a nedůvěřují jim. Jsou těžko přizpůsobiví a hůře se adaptují.

Dále se Romové dělí na venkovské a městské. Venkovští si zanechali mnoho ze své kultury a tradičního života, díky poměrné izolaci od ostatního obyvatelstva.²³

Mezi sebou se rozlišují na čisté (žuže Roma) a špinavé Romy (degeše Roma). Špinaví jsou například ti, kteří jedí koňské maso (kůň je pro Romy posvátné zvíře), zbytky jídel, nebo ty, co porušili skupinovou endogamii atd.²⁴

²¹KELNAROVÁ, J., MATĚJKOVÁ, E. Psychologie a komunikace pro zdravotnické asistenty - 4v ročník, Grada Publishing a. s., 2009, str. 77

²²KELNAROVÁ, J., MATĚJKOVÁ, E. Psychologie a komunikace pro zdravotnické asistenty - 4v ročník, Grada Publishing a. s., 2009, str. 77

²³IVANOVÁ, K., ŠPIRUDOVÁ, L., KUTNOHORSKÝ, J. Multikulturní ošetřovatelství I, Grada Publishing a. s., 2005, str. 180)

²⁴IVANOVÁ, K., ŠPIRUDOVÁ, L., KUTNOHORSKÝ, J. Multikulturní ošetřovatelství I, Grada Publishing a. s., 2005, str.180

Dnes jsou tzv. degeš Roma nazýváni Romové, kteří jsou velmi sociálně slabí, napohled „špinaví“ a většinou jsou velmi početnou rodinou. Nemají také problém se sexuálním kontaktem mezi členy rodiny.

3.2 Dělení vnější z hlediska Neromů

Při tomto dělení záleží na úrovni znalostí o Romech, ale nejrozšířenější je hledisko podle stupně asimilace - tedy na slušné a neslušné Romy, a s tím souvisí i dělení podle sociální úrovně. Jako Neromové můžeme Romy rozlišovat také podle vnějšího vzezření. Neviditelnější rozdíl je mezi "světlými" a "tmavými" Romy.²⁵

Olašští Romové mají světlejší pigmentaci i světlejší vlasy a bývá u nich nejčastěji vidět klasické romské oblečení - široké barevné sukně, třícípé šátky na hlavách či ramenech. Nesmírnou hodnotu má pro ně zlato, a proto u nich vidíme častěji prsteny, náušnice, náhrdelníky, náramky, dokonce i zlaté zuby, než u jakýchkoliv jiných Romů. Jako kočovný národ nemohli investovat svůj majetek do nepřenositelných věcí, a tak své jmění ukládali do zlata. Zlato má však pro ně i jinou symboliku. Olašský Rom věří, že zlaté šperky, které má na sobě, jej uchrání před nemocí. Olašští Romové také mezi sebou nejčastěji mluví romsky - olašským dialektem.²⁶ Čím více mají Romové zlatých prstenů a řetězů kolem krku, tím větší mají sociální statut v Romské skupině nebo lokalitě.

V současnosti jsou Olašští Romové málo početnou skupinou. Čím dál více se vyskytuje počet tzv. „polovičáků“, jsou to míšení Romové s majoritní skupinou. Někdy není zcela k poznání zda jde o Roma, alespoň z vizuální stránky.

3.3 Odborné dělení - dle hlediska jazykově-etnického

Na základě dialektometrických výzkumů a sociologických údajů dospěla lingvistická sekce (Centre de recherches tsiganes při Universitě René Descarta) k následujícímu rozdělení jazyka Romů:

²⁵Historie Romů na území ČR,[online][cit 29.11.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

²⁶Historie Romů na území ČR,[online][cit 29.11.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

Mateřským jazykem Romů je romština. Tímto jazykem hovoří většina Romů na světě. Podle ní můžeme rozdělit Romy do dialektických skupin:²⁷

- skupina balkánsko-karpatsko-baltská
- skupina gurbetsko-cerharská, Balkán
- skupina kalderašsko-lovárská, (od U
- ralu po Kalifornii)

Skupina sinto-manušských dialektů, která se kdysi oddělila od karpatské a baltské podskupiny, obsahuje velký podíl výpůjček z germánských jazyků. Vzájemná srozumitelnost mezi těmito dialekty a předchozími skupinami je minimální. Lokální dialekty jiných jazyků obsahující určitý podíl romských slov. Mluví jimi ty skupiny Romů, které v důsledku různých asimilačních snah ztratily vlastní jazyk - například španělští Gitanos nebo ve Velké Británii dialekty pogadijské. Jsou naprosto nesrozumitelné pro ostatní romské skupiny.²⁸

Romštinu plynně ovládají snad jen starší generace Romů, proto romština upadá. Mladší Romové spolu hovoří česky s etnoletem romštiny. Romové z různých oblastí se spolu jen těžko domluví.

Ze všech těchto dělení je zřejmé, že Romové nejsou a nikdy nebyli homogenní skupinou, a proto by bylo správné mezi nimi rozlišovat, a nikoliv generalizovat.²⁹

²⁷ KELNAROVÁ, J., MATĚJKOVÁ, E. Psychologie a komunikace pro zdravotnické asistenty - 4v ročník, Grada Publishing a. s., 2009, str. 78

²⁸ Historie Romů na území ČR,[online][cit 29.11.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

²⁹ Historie Romů na území ČR,[online][cit 29.11.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

4 ROMSKÁ RODINA

Základní jednotkou tradiční romské společnosti je fajta – rod. Příbuzenská struktura fajty je značně nepřehledná, ale je zde značná soudržnost. Všichni členové si vzájemně pomáhají (je to dáno už určitou tradicí - tím kočováním, aby přežili, museli si maximálně pomáhat). Tradiční romská rodina je výrazně patriarchální.³⁰

Rodina z historického hlediska znamenala pro Romy téměř vše, neboť uspokojovala základní životní potřeby jejich členů. Při kočování byli zcela nezávislí na společnosti , ale uvnitř rodiny byli na sobě naopak závislí.³¹

Romskou rodinu tvoří, na rozdíl od rodiny české, všichni příbuzní. K běžné rodině, kterou tvoří muž, žena a děti, do romských rodin patří i babičky, dědové, strýci, tety, bratřenci a sestřenice, neteře, tcháni, švagři a podobně.

Většina Romů žije v osadách se svojí širší rodinou, vzájemně si pomáhají a dodržují své tradice, jako jsou například bouřlivé oslavy. Do těchto osad je těžké se jako "běloch" dostat. Romové mezi sebe pouštějí lidi, kterým věří.

V romské rodině, tak jako v rodině české existoval rozdíl mezi mužskou a ženskou rolí. Romské ženy se musely o svojí rodinu umět postarat. Žena romského původu se musela starat o své děti, a také o to, aby měla celá rodina co jíst. Prioritou Romů je mít mnoho dětí. Zvyšuje se jim tak sociální statut. Samotná romská žena by se ale o tolik dětí sama nepostarala, proto se spolu s ní stará o její děti ještě její nejstarší dcera.

Romský muž se jednoznačně stává hlavou rodiny. Jeho slovo vždy platí a celá rodina se jím řídí. Romská žena nechá své dítě hned po porodu v nemocnici jen proto, aby její muž nezůstal doma hlady. Poté, co žena muži uvaří, vrací se zpět k dítěti do porodnice.

³⁰ Romové a romská problematika v ČR [online][cit. 4.12.2011] dostupne na < www.sosbn.cz/.../SPE/Romové%20a%20romská%20problematika.do..>

³¹ Romové a romská problematika v ČR [online][cit. 4.12.2011] dostupne na < www.sosbn.cz/.../SPE/Romové%20a%20romská%20problematika.do..>

Romové jsou silně věřící. V rodinách je také zakázáno jíst ohřívané jídlo. Domnívají se, že k jídlu čuchají duše mrtvých, proto zásadně vaří ke každému jídlu jídlo čerstvé.

Za jeden z nejhorších trestů je vyhoštění Roma z rodiny. Může to udělat otec, hlava rodiny, a to například proto, že romské dítě je málo "černé". Toto dítě si pak mohou vzít na starost jiní členové rodiny, například prarodiče žijící v jiném městě, osadě nebo rodině.

5 ROMOVÉ A VZDĚLÁNÍ V SOUČASNOSTI

5.1 Vzdělání Romů v ČR

Následující kapitola se zabývá vzděláním v České republice. Je zde stručně popsán systém školního vzdělávání v ČR. Vzdělání je v dnešní době velmi potřebné. Umožňuje nám snadněji si najít práci a zvyšuje sociální statut.

Česká republika bezesporu nabízí velmi kvalitní vzdělávací soustavu, která je složena hned z několika stupňů vzdělání. Není problém prakticky pro každého získat opravdu kvalitní vzdělání. Za získání nových poznatků nemusí v současné době s výjimkou soukromých škol zájemci platit. Tato skutečnost je vynikající, jelikož se tak dostane ke vzdělání prakticky každý bez ohledu na svou momentální finanční situaci.³²

Vzdělávání je založeno na zásadách rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana.³³

Záleží tedy pouze na člověku, zda se chce či nechce vzdělávat. Možností má mnoho. Pro romské děti jsou otevřené nulté ročníky na základních školách, které jim pomohou vyrovnat se ve vývoji svým vrstevníkům. Bohužel u většiny romských dětí končí školní docházka základní školou, tedy mezi 14-15 věkem dítěte. Poté se stává prioritou založení vlastní rodiny.

Existuje rozsáhlý systém formálního školního vzdělávání, sledující postupné zrání lidské osobnosti s věkem, a mající tudíž hierarchickou strukturu. Na počátku tohoto systému jsou jesle a mateřské školy, následuje triáda, jež mívá podobu základní škola - střední škola - vysoká škola, a některé školy organizující i vzdělávání po ukončení pravidelné docházky, například studia k získání vědecké hodnosti nebo jazykových schopností.³⁴

Samotné vzdělávání v pravém slova smyslu začíná na základní škole. Ta pochopitelně není schopna dát konkrétnímu žákovi nějaké odborné vzdělání, ale

³² Vzdělávání v České Republice [online][cit. 6.12.2011]dostupné na< <http://www.vzdelavanivcr.cz/>>

³³ Zákon ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

³⁴ PLAMÍNEK, J. Vzdělávání dospělých, Praga Publishing a. s. 2010, str. 37

připraví ho velmi dobře na další studium. Střední školy v České republice je možné rozčlenit hned do několika různých kategorií. Tou první jsou bezesporu střední školy bez zaměření. Mnohdy jde o gymnázia, která dávají prakticky všechny množné znalosti z různých předmětů.³⁵

Pro romské děti je důležité, aby navštěvovali mateřské školy. Je ale velice složité je do mateřských škol dostat, protože mnohokrát jejich rodiče ani nevědí, že něco takového existuje. Proto se využívá terénních pracovníků, kteří navštěvují vyloučenou lokalitu a informují o těchto možnostech romské rodiče.

Další vzdělávání navazující na střední školy, je v České republice studium na vyšších odborných školách nebo na vysokých školách. Toto vzdělávání zajišťují univerzity, zde studenti získávají odborné znalosti. Mimo vysoké školy je možné volit také vyšší odborné školy, které jsou bezesporu také kvalitní, nicméně nenabídnou až tak specializované vzdělání jako vysoké školy. Často neposkytnou mnohé informace, které pak dávají zájemcům až firemní jazykové kurzy anebo jiné druhy vzdělání.³⁶

Existují však i případy, kdy Romům záleží na vzdělání, jsou ochotni do něj investovat peníze. Romové vzdělání nepotřebovali v dávných časech, v osadě nebo na kočovném voze ani za komunistické vlády, kdy bylo možno fyzickou prací vydělat si více, než činil plat učitele a často i lékaře. V dnešní době je situace taková, že pro Romy obvykle zbývají jen místa „kopáčů“ a uklízeček, kde vzdělání není potřebné, stejně tak k životu „na podpoře“, na který si poměrně rychle zvykají.

5.2 Romové a vzdělání v minulosti

Povinná školní docházka platila v minulosti i pro romské děti, ale za její neplnění nebyli rodiče nijak trestáni. K dětem, které do školy docházely, se v mnoha případech učitelé chovali tak, že jejich školní práce nemohla mít žádné výsledky.³⁷

S nástupem komunistů k moci se ale situace změnila. Absence ve škole se romským dětem přestaly tolerovat, v rámci politiky asimilace bylo rozhodnuto začlenit

³⁵ Vzdělávání v České Republice [online][cit. 6.12.2011]dostupné na< <http://www.vzdelavanivcr.cz/>>

³⁶ Vzdělávání v České Republice [online][cit. 6.12.2011]dostupné na< <http://www.vzdelavanivcr.cz/>>

³⁷ ŠAFÁŘOVÁ, M., VOLNÁ, J. Škola pro všechny, Cíle a motivace dětí ve škole 1., Praha 2001, str. 36

co nejvíce romských dětí, nejlépe již od mateřských škol, do většinové společnosti. Neplnění požadavků povinné školní docházky bylo najednou přísně postihováno - od vyhrožování přes zákroky policie a finanční postihy až po odebrání dětí a jejich umístění do dětských domovů. Docházelo i k věznění rodičů.³⁸

Z různých zdrojů je také známo, že ani toto opatření nepomohlo k tomu, aby Romové začali posílat své děti do školy. V současné době se opět uvažuje o tom, že za neomluvené hodiny ve školách budou rodiče trestáni sankcemi. Otázkou však zůstává, kdo tyto finanční částky od Romů bude vybírat a zda se jim to podaří. Je známo, že Romové jsou nejčastějšími klienty na Úřadech práce. Nemají dostatek finančních prostředků na školní pomůcky pro své děti, natož pak na zaplacení sankcí za neomluvené hodiny ve škole.

5.3 Romové a vzdělání v současnosti

V dnešní době víme, že je pro Romy důležité, aby pochopili, že je pro ně vzdělání důležité a potřebné a sami se snažili svou situaci zlepšovat.

Jako každá etnicky rozlišitelná komunita, která byla z historických a sociálních důvodů vytlačena na okraj společnosti, i Romové zaujímají apriorně negativní, obrannou pozici vůči většinové společnosti a uzavírají se do vlastní komunity. Předsudky a negativní zkušenost na straně většiny i romské menšiny jsou zdrojem vzájemné nedůvěry, která se mnohdy projevuje skrytým i otevřeným nepřátelstvím.³⁹

Vzájemná nedůvěra poznamenává sociální komunikaci mezi jedinci obou skupin od útlého věku a bohužel ani škola není pro většinu romských dětí místem, které by považovaly za přátelské.⁴⁰

Přechod do základní školy je pro romské děti velice náročný. Mají najednou spoustu povinností, které dosud neměly. Velkým problémem je, že rodiče romských dětí svým dětem nejsou schopni pomoci. Většina romských rodičů také školu

³⁸ŠAFÁŘOVÁ, M., VOLNÁ, J. Škola pro všechny, Cíle a motivace dětí ve škole 1., Nadace Open Society Fund, Praha 2001, str. 36

³⁹ Projekt Varianty, Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s., 2002

⁴⁰ Projekt Varianty, Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s., 2002

nenavštěvovala, v lepším případě mají dokončené základní vzdělání. Mnoho romských rodičů navštěvovalo školy speciální.

Romské děti po návštěvě pedagogicko-psychologické poradny přechází na popud svých rodičů do speciálních škol. Rodiče jsou toho názoru, že pokud navštěvovali tuto školu oni, bude to dobrá škola i pro jejich děti. Další příčina, proč jsou pro romské děti voleny školy speciální je ta, že romské děti od svých kamarádů vědí, že je tato škola znatelně lehčí a že se nebudou muset učit.

Velkým dluhem škol vůči romským dětem je absence informací o jejich vlastním etniku, jeho kultuře, historii jazyka, absence, která nutně zabraňuje Romům v etnokulturní a sociální identifikaci.⁴¹

Jeden z nejdůležitějších bodů, který jsme si uvědomili při doučování romských dětí je ten, že ve vztahu k Romům je česká škola cizí institut, který používá jiné metody výuky a výchovy, než na které je dítě zvyklé v romské rodině. S tím jsou spojené další problémy, díky kterým na základní škole neobstojí⁴²

To ale znamená, že by se měl kompletně zlepšit přístup učitelů k romským žákům a studentům, měl by se také změnit systém vyučování těchto dětí. Učitelé by měli být speciálně vyškolení pro práci s romskou populací. Na tyto změny však školy těžko seženou nejen finance ale i učitele, kteří budou ochotni pracovat s romským etnikem.

5.4 Vztah romských rodičů ke škole

Abychom lépe pochopili, proč romské děti nemají dobrý vztah ke škole, měli bychom se nejprve dozvědět něco o tom, jaký vztah ke škole mají rodiče těchto dětí. Právě o tomto tématu je následující podkapitola.

Vztahy romských rodičů ke škole jsou velmi podobné, jako vztahy jejich dětí. Vztah romských rodičů ke vzdělání má své historické kořeny. Dříve bylo vzdělávání

⁴¹ ŠAFÁŘOVÁ M., VOLNÁ J., Škola pro všechny, Cíle a motivace dětí ve škole 1., Nadace Open Society Fund Praha 2001, str. 36

⁴² HEJKRLÍKOVÁ, J. Vzdělávání romským dětí v ČR. [cit. 3. 12. 2011] Dostupné na www.tolerance.cz/kurzy/hejkrlikova.doc.

zajišťováno výhradně rodinou. Děvčata se učila od svých matek a synové od svých otců. Řemesla, znalosti, zkušenosti, způsob obživy byly předávány z generaci na generaci a Romové nikdy nevyhledávali pomoc majoritní společnosti při procesu vzdělávání. Výchova v romské rodině je charakteristická svou emocionalitou a zároveň neschopností rodičů učit děti něčemu více než je nezbytně nutné.⁴³

Pro Romy je důležité to, co se naučí od svých předků nebo od příbuzných. Vzdělání získané ve škole pro ně není prioritou. Jedním z největších problémů romské populace je to, že rodiče své děti neposílají do školy. Romští rodiče ve většině případů nemají práci, proto s nimi zůstávají děti doma. Častou výmluvou, na otázku, proč nebyly děti ve škole je, že se musely starat o své malé sourozence nebo to, že se jim jednoduše nechtělo.

Romští rodiče na jedné straně počítají s tím, že škola se o jejich děti postará a přebere za ni plnou zodpovědnost, a na druhou stranu se rodiče často domnívají, že škola stejně děti nic nenaučí. Tento demotivující přístup rodičů ke škole se pak negativně odrazí i na přístupu romských dětí ke vzdělání. Demotivaci Romů ke vzdělání často způsobuje následná diskriminace při přijímání do práce nebo pocit, že škola jim dítě odcizí.⁴⁴

Romským dětem jsou otevřeny ve školách nulté ročníky, do kterých mohou docházet. Cílem těchto nultých ročníků je to, aby se zde romské děti vyrovnaly dětem ostatním, jak ve zlepšení v českém jazyce, ale i jiných předmětech. Velice důležité pro romské děti je, aby si zvykly na určitý režim dne.

⁴³Historie Romů na území ČR,[online][cit 2.12.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/19365>>

⁴⁴Historie Romů na území ČR,[online][cit 2.12.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/19365>>

6 ROMSKÉ ŠKOLY, ROMSKÉ GHETTA ANEB SEGREGACE V ČESKÝCH PODMÍNKÁCH

Jednou ze základních příčin romské problematiky je rozdílnost našich kultur a základních návyků. Ty jsou mnohdy hluboce zakořeněné po generace a jenom těžko se mění. Je to problém nejen školní a předškolní výchovy jednotlivců, ale také především mimoškolní výchovy, kde tyto návyky získávají od svých rodičů a rodinných příslušníků. Tento fakt potvrzují názory ze semináře.

Účastníci semináře se vyjadřovali k podobám segregace v našich podmínkách, k situaci v lokalitách, kde žije početné romské obyvatelstvo v začarovaném kruhu nedostatečného vzdělání, nezaměstnanosti a dalších sociálních patologií. Objevuje se zde pojem dobrovolná segregace jako důsledek předsudků a xenofobie, ale i nedostatečného vzdělání rodičů. Svoje děti umísťují buď do "romských škol" z obav o jejich bezpečí, nebo volí jednodušší řešení a dítě navštěvuje speciální školu nebo speciální třídu v běžné škole, neboť se jedná o rodinnou "tradici". Mnohé děti nemají za sebou dostatečnou přípravu v předškolním vzdělávání a jeví se tedy jako děti se speciálními vzdělávacími potřebami, které je nutné vyučovat podle vzdělávacích plánů speciální školy.⁴⁵

Převážná většina romských dětí navštěvuje zvláštní, nyní už speciální školy, které jsou ale určeny podle zákona (školský zákon č. 29/1984 Sb.) dětem s rozumovými nedostatky nebo handicapem. Do zvláštních škol jsou romské děti zařazovány jak na základě výsledků vyšetření v pedagogicko-psychologických poradnách, tak i v průběhu školní docházky do základní školy, často velmi záhy po zahájení povinné školní docházky a objevení se problémů v komunikaci mezi žákem a školou.⁴⁶

Samotní rodiče romských dětí si přejí, aby jejich děti navštěvovaly speciální školy, podle nich je to pro děti škola lehčí a snadněji ji pak zvládnou. Pak ale dochází k problému, že speciální školy jsou plné romských žáků, přitom by v těchto školách mělo zůstat místo pro žáky, kteří to potřebují, například pro žáky se speciálními potřebami.

⁴⁵ GULOVÁ, L. Sociální práce (pro pedagogické obory), Grad Publishing 2011, 208 str.

⁴⁶ Projekt Varianty, Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s., 2002, str. 202

Romové mají svoji kulturu a její nepochopení vede k segregovaným romským školám, k sociálním a jiným problémům, s jejichž důsledky se potýkají jak sami Romové, tak většinová společnost. Tyto skutečnosti zaznívaly v jednotlivých interpretacích velmi výrazně. Objevoval se zde i názor, že Romové sami mají malé povědomí o své kultuře, jazyku, historii atd. A jako řešení se opět nabízí rozšiřování romologie a romštiny do různých oblastí a přirozeně do oblastí školství a sociální práce. Současně by mělo vstoupit do povědomí odborníků, pedagogů i aktivistů, kteří se věnují romské populaci, že děti přicházející do vzdělávacího procesu jsou oproti dětem z většinové populace znevýhodněny svým kulturním prostředím, kde se často hovoří směsicí romského a českého jazyka, přičemž v českých školách výuka probíhá v češtině, většinou bez ohledu na mateřský, v tomto případě romský jazyk. Učitelé často nemají povědomí o specifikách romštiny, jejíž některé aspekty pronikají do českého jazyka, který si dítě v plném rozsahu osvojuje až při vstupu do školy. Učitelé a další pedagogové nevědí o romském etnolektu češtiny, a pokud dítě neprospívá, neuvažují o tom, že možná příčina školního neúspěch souvisí s kulturními odlišnostmi dítěte, do kterých spadá i mateřský jazyk, romština.⁴⁷

V mnoho vyloučených lokalitách nejsou ani známky po opravdové kvalitní romštině. Každý druhý Rom si myslí, jak ovládá romštinu, ale těch, kteří mluví kvalitním čistým romským jazykem, je dnes opravdu málo. Na speciální školách se objevuje zřídka asistent, který by ovládal romštinu. V menších školách jsou asistenty lidé, kteří nemají ani ponětí o romském způsobu života a vidí Romy jako sociálně slabé rodiny s nevysokou inteligencí.

Čeština, kterou dnes Romové většinou používají, je češtinou "účelovou", to jsou česká slova s romským obsahem. Romové myslí romsky, navíc ke komunikaci mezi sebou používají více neverbálních prostředků, jsou na ně citlivější než my, vnímají nás nejen prostřednictvím slov, ale především skrze naše gesta, mimiku, pohyby, barvu hlasu a jeho intenzitu. A my na romské děti ve škole vyrukujeme s proudy slov a vět, jejichž význam jim z velké části uniká. Máme-li vedle sebe asistenta, vzdělaného Roma, který nám rozumí lépe než děti či jejich méně vzdělaní rodiče, stává se takový asistent

⁴⁷ GULOVÁ, L Sociální práce (pro pedagogické obory), Grad Publishing 2011, 208 str.

vlastně tlumočnickem. Někým, kdo může pomoci dětem a jejich rodičům lépe porozumět tomu, co jim sdělujeme.⁴⁸

Tento asistent usnadní komunikaci nejenom mezi učitelem a studentem- žákem, ale také mezi učitelem a rodiči romských dětí. Chápe totiž romské etnikum lépe než samotný učitel. Asistenti ale také usnadňují komunikaci mezi spolužáky. Mohou je například seznámit s romskou kulturou, aby snáze porozuměli svým vrstevníkům.

Analýza odborného semináře potvrdila, že je ze strany různých subjektů zájem o řešení romské otázky. Do procesu integrace se zapojují jednotlivci i instituce, ať se jedná o Romy, nebo většinové obyvatelstvo, angažuje se neziskový a nevládní sektor, stejně jako vládní a státní instituce. Neziskové organizace velmi často přebírají úkoly vlády a "hasí" za ni nejožehavější problémy. Zřizují pro romské etnikum mnoho nízkoprahových zařízení, do kterých docházejí romské děti a učí se zde plnohodnotně využívat volný čas. Bohužel vazby mezi neziskovým sektorem, nevládními organizacemi a státní sférou nejsou dostatečně hluboké, chybí výraznější podpora a spolupráce. Problémem jsou také projekty, které jsou často skvělé, ale málokdy dostatečně udržitelné, aby přinesly dlouhodobější výsledky. O dlouhodobější horizont se snaží dotační programy na integraci Romů, sociálně znevýhodněných dětí, žáků a studentů, dále projekty zahrnující jazykové vzdělávání a multikulturní výchovu, včasnou péči, podporu škol a školských zařízení a také dotace určené na asistenty pedagoga a romským studentům. Velká očekávání jsou také vkládána do strukturálních fondů Evropské unie, operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Projekty řešené v letech 2007 až 2013 mohou přinést směrem k integraci romského obyvatelstva ČR výrazné změny.⁴⁹

V dnešní době se začal také rozvíjet zájem o tuto menšinu a mnoho lidí se snaží pochopit způsob jejich života, poznat jejich kulturu. V Jihlavě se každoročně koná akce pod názvem „Týden romské kultury“. Jedná se o projekt, kterým se studenti vyšší odborné školy sociální snaží přiblížit romskou kulturu obyvatelstvu. Pořádají charitativní akce, jejichž výtěžek jde na klubovnu ve vyloučené lokalitě. Pořádají také přednášky významných romských osobností. V neposlední řadě stojí za zmínku

⁴⁸ ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v České republice, Portál, s. r. o., Praha 2001

⁴⁹ GULOVA, L. Sociální práce (pro pedagogické obory), Grad Publishing 2011, 208 str.

Museum romské kultury v Brně, které se může pyšnit nejrůznějšími výstavami a exponáty z romské kultury.

7 ROMŠTÍ ASISTENTI VE ŠKOLÁCH

První romský pedagogický asistent začal pracovat v ostravské škole Přemysla Pittra v roce 1993. Dnešní asistenti pak byli přijímáni do škol od roku 1996. Do roku 1997 se o jejich náplň, ale i odměny staraly neziskové organizace, jmenovitě Nadace Nová škola a Společenství Romů na Moravě. V letech 1997 a 1998 se romští asistenti stali státní zaměstnanci, jejich platy hradí MŠMT ČR. Zmíněné neziskové organizace se i nadále částečně podílejí na jejich financování a vzdělávání.⁵⁰

Romští asistenti ve školách značně zlepšují komunikaci mezi učiteli, romskými žáky a studenty. Ale i komunikaci mezi romskou rodinou a školou. Je známo, že romský asistent porozumí problémům v romské rodině lépe než asistent neromské národnosti. Vědí například, jak s romskými rodinami komunikovat, znají jejich zvyky v rodinách a lokalitách. Dokáže učitelům vysvětlit některé přednosti a nedostatky romského etnika a tím je i naučit lépe pracovat a komunikovat s romskou minoritou.

Tito asistenti také fungují jako pozitivní vzory pro romské děti. Lépe romským dětem vysvětlí, že s vyšším vzděláním mají větší možnost výběru budoucího povolání. Pozitivně je motivují, aby se vzdělávali, pomáhají i ostatním neromským žákům lépe pochopit své spolužáky.

Pedagogický asistent pracuje přímo pod vedením přiděleného učitele nebo učitelů a je přímo podřízen řediteli školy. Je řádným členem pedagogického sboru, dodržuje pracovní řád, všechny příkazy a nařízení ředitele školy. Má stejná práva a povinnosti jako ostatní zaměstnanci školy, která se řídí hlavně zákoníkem práce.⁵¹

⁵⁰ ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v České republice, Portál, s. r. o., Praha 2001

⁵¹ ŠKOLAŘOVÁ, L., Asistent pedagoga v edukaci ve speciální třídě základní školy, Masarykova Univerzita, Pedagogická fakulta, diplomová práce

8 ROMSKÉ OBYVATELSTVO VE SPEKTRU SOCIÁLNÍ PRÁCE

Dalším tématem, které spojuje sociální práci a multikulturní výchovu, je jednak soužití romské populace a většinové společnosti a současně nezanedbatelná část z řad romského obyvatelstva, které patří v dlouhodobějším horizontu k cílovým skupinám sociální práce. Situace romského obyvatelstva je značně komplikovaná a neutěšená nejen v kontextu ČR, ale také v rámci celé Evropy. Vzhledem k počtu obyvatelstva Evropy není toto číslo nijak závratné, přesto se mnohé státy nedokážou zasadit o komplexní a rozsáhlejší změnu přístupu k této národnostní skupině, přijmout taková opatření, která by jejich životní perspektivy narovнала. Romové, kterých žije v Evropě téměř dvanáct milionů, patří k národnostní skupině, která je nejvíce diskriminována a segregována ze strany většinové společnosti.⁵²

Mnoho lidí v České republice má názor na romské obyvatelstvo stejný. Podle nich jsou Romové skupina líných lidí, kteří přežívají jenom díky dávkám a úlevám od našeho státu a vlády. Mnohokrát se také můžeme setkat s názorem, že pokud by Romové neměli tolik dětí, neměli by tolik dávek. Proto jsou romské rodiny tak početné. Mít velkou rodinu je pro Romy tak typické jako pro Čechy to, že jsou známy dobrým pivem. Lidé by se měli nejdříve snažit pochopit romskou kulturu a také způsob, jakým žijí a hlavně důvody, proč tomu tak je.

Ve vztahu k Romům, ať v oblasti školství, nebo v sociální práci, se stále objevuje tendence segregovat tuto skupinu obyvatelstva. Přestože se jedná o nelegální přístup k menšině, hovoříme v tomto slova smyslu, jakoby segregace existovala nebo mohla existovat. Tato praxe je absurdní, nemá nikde základ a měla by být na všech úrovních společnosti, tedy i v oblasti vzdělávání, zastavena. Když shrneme všechny dosavadní zkušenosti s procesem integrace, kde vše, co potřebujeme, je kvalitní politický systém, který by garantoval přístup ke vzdělávání bez překážek všem jedincům, tedy i Romům. Další důvod souvisí s předsudky a rasismem, jenž jako by prožíval v našich zemích svoji obrodu: v běžné populaci převládá přesvědčení, že

⁵² GULOVÁ, L. Sociální práce (pro pedagogické obory), Grad Publishing 2011, 23str.

většinové obyvatelstvo nechce být s Romem ve třídě, v zaměstnání, v tramvaji, nechce jej za souseda atd.⁵³

Není jisté, zda si za tento postoj ve společnosti nemohou Romové sami. V mediálních prostředcích jsou každý den uváděny krádeže, loupeže a pranice, ve kterých hrají Romové hlavní roli. Pracovní úřady plné romských občanů, kteří si práci ani nesnaží najít. Dostávají vysoké dávky, které prohrávají v automatech a snahy mnoha sociálních pracovníků a institucí, co se snaží romskému etniku pomoci. Mnoho příkladů můžeme číst na internetu a vidět jich nespočet ve sdělovacích prostředcích. Proto se není čemu divit, když se hovoří o narůstající xenofobii mezi obyvateli.

Mnoho nízkoprahových zařízení pro děti a mládež pracuje s romskými dětmi, zde je věnována velká pozornost tomu, aby si dítě nejprve splnilo školní povinnosti. Protože tyto povinnosti nepatří k oblíbeným, jsou děti motivovány různými odměnami, především ve formě trávení volného času, například je využíván tanec. Další oblíbenou odměnou je trávení času na počítači. Je důležité dětem nabídnout něco, co nemají k dispozici doma. Tyto instituce romské děti využívají však jen do určitého věku. Sociální pracovníci v těchto institucích věnují romským dětem mnoho času a energie. Za velký úspěch se považuje třeba jen to, že děti instituci znovu navštíví nebo si zde napíší úkoly do školy.

8. 1 Vztah učitele k romským dětem

Role učitele učícího romské etnikum není lehká. Pokud děti vidí, že jim je věnována stejná míra pozornosti a nikdo nedělá rozdíly mezi tím, zda jsou Romové nebo ne, umí se děti adaptovat do třídního kolektivu mnohem lépe než pokud jim je dáváno najevo, že jsou jiní.

Hodně učitelů má tendenci se ve vztahu k romským žákům stavět do pozice jakéhosi zachránce. Učitel by se měl osvobodit od představ, jak by romské dítě mělo vypadat, jaké by mělo být, jak by ho on sám chtěl vidět, jak by se mělo chovat. Při jeho edukaci nemá potírat jeho způsob života, kulturu, má vnímat odlišnosti rodinné výchovy. Učitel se má naučit romské dítě chápat a ne ho měnit. Krom toho, že učitel

⁵³ GULOVÁ, L. Sociální práce (pro pedagogické obory), Grad Publishing 2011, 23 str.

musí dítě poznat, musí mu i porozumět, což znamená, že při jeho edukaci musí umět využít vše, co o dítěti ví: jak je vychovááno, v jaké rodině žije, jak bydlí. Právě to ovlivňuje vývoj osobnosti a chování dítěte.⁵⁴

Romské děti berou svého učitele jako autoritu pouze na prvním stupni. Děti jsou milé, jsou zvědavé, navštěvují mimoškolní aktivity. Avšak od staršího věku se ztotožní s ostatními romskými dětmi, které už na školu rezignují. Začínají se s nimi toulat po městě, krást, o školu už zájem nemají. Romským rodičům nevadí, že jejich děti školu nenavštěvují. Proto je ve vyloučených lokalitách považováno za velký úspěch, pokud romské dítě dokončí základní vzdělání.

⁵⁴ Pape I., Jak pracovat s romskými žáky, příručka pro učitele a asistenty pedagogů, Slovo 21, 2007

EMPIRICKÁ ČÁST

V teoretické části jsou uvedeny informace především o historii Romů v ČR, jejich dělení, zajímavosti o romských rodinách, také vztah Romů ke vzdělání. Jak vyplývá z úvodu bakalářské práce, cílem je zjištění, jakým způsobem přistupuje romská minorita ke vzdělání v České republice. Dále pak, jaký názor na tuto problematiku mají učitelé a asistenti pedagogů, kteří Romské studenty vyučují.

Nyní již bude následovat praktická část, jejíž součástí bude analýza a interpretace dat získaných od učitelů a asistentů pedagogů, kteří vyučují romské studenty. Jde o to, získat názory učitelů a asistentů pedagogů v ČR na romské studenty, na vztah těchto studentů ke škole, učení, učitelům. Výsledky byly zjišťovány za pomoci metody dotazníku a jsou zpracovávány pomocí tabulek a grafů.

Cíl bakalářské práce

Cílem této bakalářské práce je zjištění, jakým způsobem přistupuje romská minorita ke vzdělání v České republice. Dále pak, jaké názory a postoje na tuto problematiku mají učitelé, kteří romské studenty vyučují.

Hypotézy zvolené pro tuto práci jsou následující:

- Romské děti se učí hůře než ostatní děti ve třídě, (např. než české děti), z důvodu nezájmu o školu.
- Romské děti se od ostatních dětí liší především velkým temperamentem a samostatností
- Většina romských dětí má ve škole asistenta pro snazší komunikaci s učiteli a spolužáky
- Rodiče romských dětí nejsou ochotni řešit problémy svých dětí ve škole (například edukace, chování), z důvodu nezájmu o studium samotných rodičů.
- Pro romské děti je důležitá motivace pomocí pomůcek (didaktické hry, kartičky) nebo trávení volného času na počítači, který doma nemají

9 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU

Ke sběru dat byla použita kvantitativní metoda, konkrétně deskriptivní výzkum. Jako nástroj sběru dat byl použit dotazník. Je to jedna z nejčastěji používaných metod výzkumů z důvodu získávání většího množství informací v poměrně krátkém časovém úseku od respondentů s různým vzděláním, věkových a sociálních skupin.

Dotazovaní byli učitelé a asistenti pedagogů z různých škol na Vysočině a v jižních Čechách. Všichni respondenti měli k dispozici stejné dotazníky, kde byla možnost vlastního vyjádření. Díky těmto otázkám byly získány další potřebné informace. Dotazníky obdrželi respondenti vytištěné.

Dotazníků bylo rozdáno a rozesláno 50, byly použity na konečnou analýzu dat. V dotazníku jsou obsaženy otázky uzavřené, polozavřené a otevřené.

Výsledky ukážou, zda jsou romské děti vzdělávány stejným způsobem jako děti ostatní, dále pak, jestli tyto děti potřebují jiný přístup učitelů a asistentů pedagogů, zda rodiče těchto dětí umožňují svým dětem navštěvovat pravidelně vzdělávací instituce.

V následujícím textu bude blíže specifikován vzorek respondentů, kteří odpovídali na otázky ohledně výzkumu reintegrace Romů do vzdělávacího procesu v České republice a podle těchto základních znaků - pohlaví, věk, vzdělání, doba práce ve vzdělávací instituci. Vše bude doplněno přehlednými grafy nebo tabulkami.

9.1 Pohlaví

První determinantou je složení podle pohlaví. Na dotazník odpovídalo z celkových 50 respondentů 41 (což je 82%) žen a zbylých 9 (18%) respondentů byli muži. V grafu číslo 1 je znázorněno pohlaví respondentů dle pohlaví. Jak vyplývá z grafu, převážná většina respondentů je ženského pohlaví

Graf č. 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví

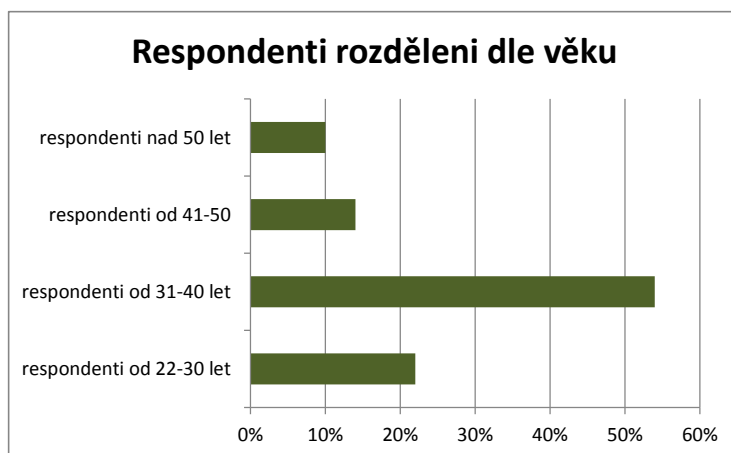

Zdroj: autor práce

9.2 Věk

V grafu číslo 2 je znázorněno rozložení respondentů podle věku. Jak vyplývá z grafu, nejvíce respondentů je ve věku od 31 - 40 let. Z hlediska věku se dotazovaní rozčlenili do 4. věkových kohort, přičemž další věková hranice byla stanovena na 22 - 30 let. Další věkovou skupinu tvoří učitelé a asistenti pedagogů od 41 do 50 let a nejstarší pak dotázaní ve věku od 50 a více let. Věkové složení respondentů je přehledně koncipováno do následujícího grafu č. 2.

Graf č. 2: Rozdělení respondentů dle věku

9.3 Vzdělání

V následujícím grafu číslo 3 je znázorněno rozložení respondentů dle vzdělanosti. Žádný z respondentů nemá pouze základní vzdělání, proto se tato možnost v grafu nenachází. Dále se pak v grafu minimálně nachází respondenti se středním odborným vzděláním. Většina těchto respondentů, jak uvádějí v dotazníku, si ovšem další vzdělání dokončují. Ve větší části se v grafu nacházejí respondenti s vyšším odborným a vysokým vzděláním.

Graf č. 3: Rozložení respondentů podle vzdělání

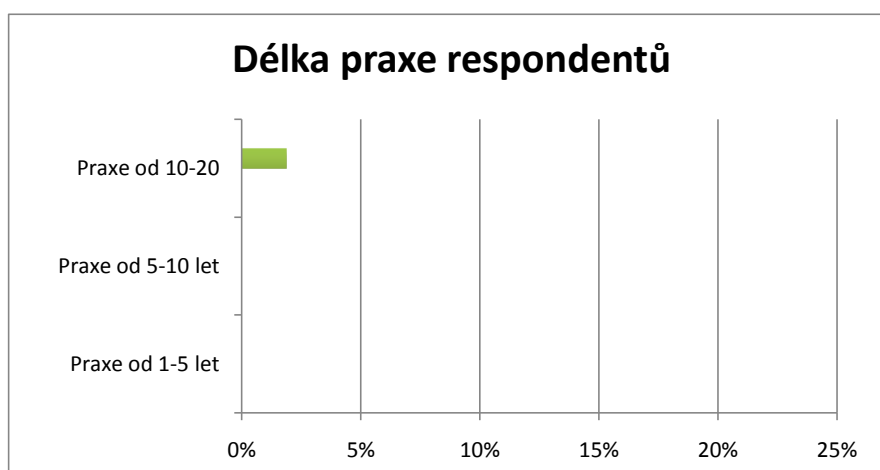

Zdroj: autor práce

9. 4 Délka praxe

V grafu č. 4 je prezentována délka praxe jednotlivých učitelů a asistentů pedagogů. Tato skupina se také dělí do 3 kategorií. Nejvyšší počet tvoří učitelé a asistenti pedagogů s délkou praxe od 5 do 10 let. Zbylé dvě skupiny respondentů mají téměř stejný počet procent.

Graf č. 4 – Délka praxe respondentů

Zdroj: autor práce

10 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

K ověření hypotézy č. 1 – Romské děti se učí hůře než ostatní děti ve třídě, (např. než české děti), z důvodů nezájmu o školu. Tato kapitola je zaměřena především na to, jak se romské děti učí.

Výsledky k hypotéze budou vyjádřeny pouze jedním grafem z toho důvodu, že na tuto otázku odpovídali učitelé a asistenti pedagogů odpovědí, kterou zvolili z výběru, který byl v této otázce určen. Odpovědi budou zobrazeny v grafu číslo 5.

Výsledky ověřované dotazníkem

Respondenti mohli na otázku: Jak se romské děti ve vaší třídě učí odpovídat: velmi dobře, dobře, špatně, velmi špatně, nevím, do školy nedocházejí.

Nejčastější odpovědí v této otázce bylo – 89% špatně, 5% respondentů využilo možnost velmi špatně, 4% respondentů odpověděli nevím, do školy moc nedocházejí, 2% odpovědí byla možnost, že se romské děti učí dobře. Tyto odpovědi jsou znázorněny pro přehlednost v grafu číslo 5.

Výsledky ověřované dotazníkem

V následujícím grafu je znázorněna spokojenost respondentů s výsledky učení romských dětí ve škole.

Graf č. 5. - Prospěch romských dětí ve škole

Zdroj: autor práce

Z grafu vyplývá, že s tím, jak se romské děti ve škole, učí je nespokojeno 98% učitelů a asistentů pedagogů, kteří odpovídali v dotazníkovém šetření. Pouze u 2% respondentů je výsledek neutrální.

Shrnutí a vyhodnocení hypotézy č. 1

Z grafu číslo 5. vyplývá, že se **hypotéza číslo 1. se potvrdila.**

89% respondentů odpovídá, že se romské děti učí špatně. 5% žáků a studentů se učí ve škole velmi špatně, 4% procenta žáků a studentů do školy vůbec nedocházejí. Pouze zbylá 2% respondentů odpověděla, že se romští studenti učí dobře.

Pouze 2% vidí vzdělávání romských dětí pozitivněji než zbývajících 98% respondentů odpovídajících na tuto otázku. Domníváme se, že je to především proto, že romským dětem s domácí přípravou ani domácími úkoly nikdo nepomáhá, proto ve škole učení nezvládají. Zde prosím doplňte ještě názor a fakta úrovně českých dětí, anpř, tím, že jste(jako vytěžila) učitele, kteří se vyjádřili o diametrálních rozdílech úrovně vzdělávání mezi romskými a českými dětmi.

11 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

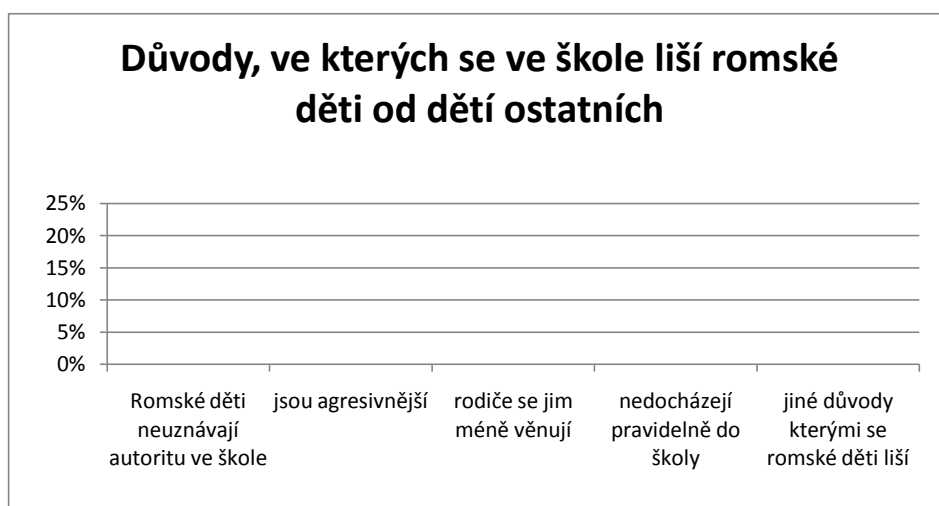
K ověření hypotézy číslo 2 - Romské děti se od ostatních dětí liší především velkým temperamentem a samostatností.

Výsledky ověření hypotézy pomocí dotazníku jsou zpracovány v grafu číslo 6 - 7. V grafu číslo 6 jsou znázorněny odpovědi, ve kterých volili respondenti z několika uvedených možností, v grafu číslo 7 jsou uvedeny odpovědi z otázky otevřené, zde využili respondenti své zkušenosti z praxe s romskými dětmi.

Výsledky ověřené dotazníkem

Respondenti mohli na otázku, čím se podle vás liší romské děti od ostatních dětí odpovídat vybráním jedné z odpovědí. Možnosti odpovědí jsou následující: romské děti neuznávají ve školách autoritu, jsou agresivnější, rodiče se jim méně věnují, romské děti nedocházejí pravidelně do školy nebo jiné důvody, proč se liší romské děti od ostatních dětí. Pokud respondenti odpověděli na tuto otázku poslední možností, v následující otázce byli požádány o uvedení jiného důvodu, o kterém si myslí, že rozděluje romské děti od ostatních.

Graf č. 6.: Čím se ve škole liší romské děti od dětí ostatních

Zdroj: autor práce

Nejčastější odpovědí v této otázce byla jednoznačně odpověď, že děti nedocházejí pravidelně do školy. Tuto odpověď sdílí 23% respondentů, 6% respondentů využilo možnost odpovědi že romské děti neuznávají autoritu ve škole, 4% respondentů odpověděli, že romské děti jsou agresivnější, 11% respondentů se domnívá, že se rodiče méně dětem věnují a 7% respondentů vědí o jiných důvodech, kterými se romské děti liší. Tyto důvody jsou uvedeny v následující grafu číslo 7.

Výsledky ověřované dotazníkem

Nejčastější odpovědi na otázku jaké jsou jiné důvody, kterými se liší romské děti od ostatních odpovídali respondenti takto: 48% romských rodin není vzdělání prioritou, 29% nechápe dosud, že se vzděláním se lépe uplatní na trhu práce, 33% děti jsou v tomto vychovávány a o vzdělání potom nedbají.

Graf č. 7: Nejčastější důvody, proč se romské děti liší od dětí ostatních, uvedené v otevřených otázkách

Zdroj: autor práce

Shrnutí a vyhodnocení hypotézy č. 2

Z grafu číslo 5. vyplývá, že se **hypotéza číslo 2. nepotvrdila.**

V otevřených otázkách vidí 48% respondentů problém v tom, že pro Romy není vzdělání prioritou, dále pak 33% respondentů vidí problém v tom, že romské děti jsou

vychovávány v tom, že škola pro ně není potřebná. 39% respondentů se domnívá, že Romové dosud nechápou, že s lepším vzděláním se lépe uplatní na trhu práce.

Respondenti měli v dotazníku ještě dodatkovou otázku, a to takovou, zda v předchozí výpovědi vybrali odpověď poslední, měli sami uvést důvody proč si myslí, čím se romské děti liší ve škole od dětí ostatních. Jejich odpověď je znázorněna v grafu č. 7.

Ve volní výpovědi k této dodatkové otázce uvádějí respondenti nejčastější důvody, v čem se ve škole liší romské děti od ostatních dětí na prvním místě to, že mají romské děti jiné priority než je vzdělání, dále pak uvádějí, že romské děti ani jejich rodiče ještě nepochopili, že s vyšším vzděláním se lépe uplatní na pracovním trhu a poslední, nejvíce zmiňovaný důvod je ten, že děti jsou vychovávány v tom, že škola není potřebná.

Ideální by podle respondentů bylo, aby pro romské děti byla povinná mateřská škola, děti by si od nízkého věku zvykaly chodit pravidelně do školy. Další z uvedených názorů by byla větší informovanost romských rodičů o vzdělávání jejich dětí. Své názory na otázku, v čem by se dal zlepšit pohled romských dětí a jejich rodičů na vzdělání, mohli respondenti uvádět ve volné výpovědi v dotazníku.

12 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

K ověření hypotézy č. 3 – Většina romských dětí má ve škole asistenta, aby mohly lépe komunikovat s učiteli a spolužáky

Výsledky byly ověřované pomocí dotazníků a jsou pro názornost vypracované v grafu č. 8.

Výsledky ověřované dotazníkem

V následujícím grafu je znázorněno, zda romské děti ve školách mají svého asistenta či nikoli.

Graf č.8 – Důležitost asistenta pro romské děti

Zdroj: autor práce

Z grafu vyplývá, že se velká část respondentů, konkrétně 82% odpovědělo na tuto otázku tak, že romské děti ve škole asistenta nemají, zbylých 18% romských dětí ve škole asistenta dle respondentů má.

Shrnutí a vyhodnocení hypotézy č. 3

Z grafů číslo 8 vyplývá, že se **hypotéza číslo 3 nepotvrdila.**

Z grafu číslo 8 jasně vyplývá, že drtivá většina romských dětí ve škole asistenty nemají. Má je, dle respondentů, pouze malé procento dětí a to konkrétně 18%

13 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

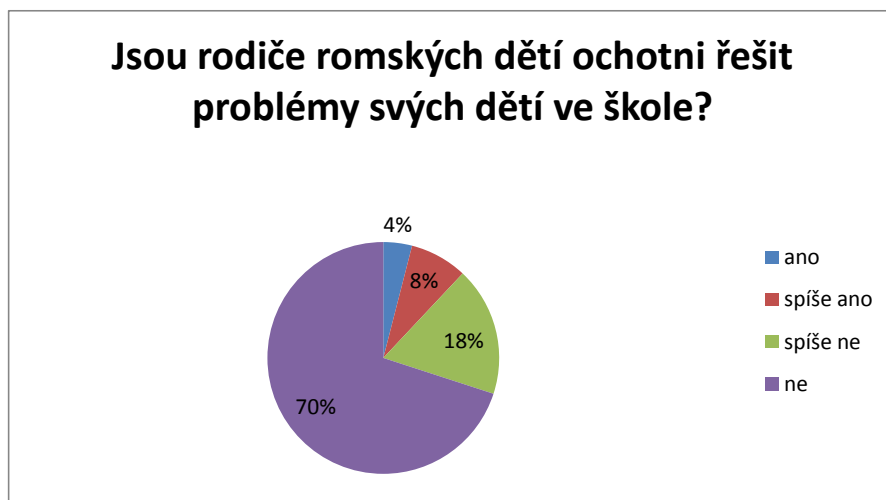
K ověření hypotézy č. 4 - Rodiče romských dětí nejsou ochotni řešit problémy svých dětí ve škole (například edukace, chování), z důvodu nezájmu o studiu samotných rodičů.

Výsledky byly ověřené pomocí dotazníku a jsou pro názornost vypracovány v grafu číslo 9 a 10.

Výsledky ověřené dotazníkem

V následujícím grafu jsou znázorněny výsledky dotazníkového šetření. Na otázku, zda jsou romští rodiče ochotni řešit problémy, které mají jejich děti ve vzdělávací instituci, do které dochází, odpovídali respondenti takto:

Graf č. 9 - Jsou rodiče romských dětí ochotni řešit problémy ve vzdělávacích institucích, do kterých děti docházejí?

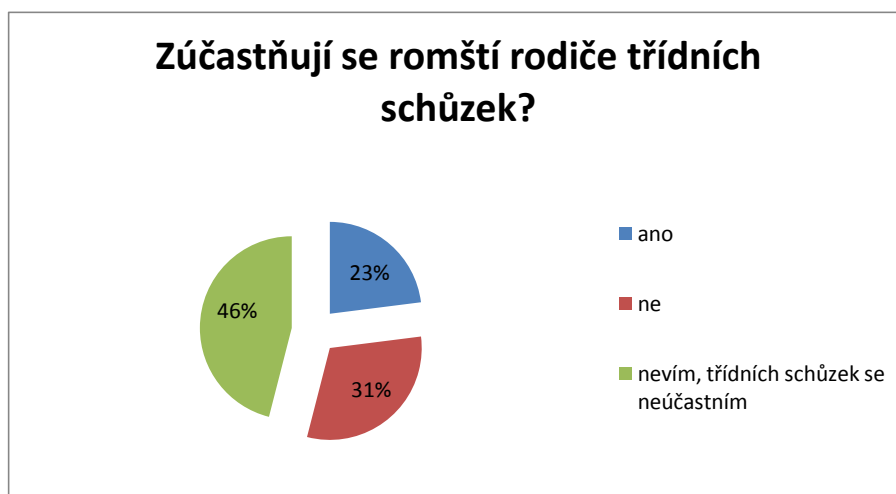
Zdroj: autor práce

Z grafu je patrné, že největší počet respondentů a to 70%, využilo možnost, že rodiče problémy svých dětí ve škole nejsou ochotni řešit, dále pak 18% respondentů odpovědělo, že rodiče problémy svých dětí spíše neřeší. Minimální počet respondentů pak využil odpověď ano, jsou to 4%, a spíše ano pak 8% respondentů. Z grafu tedy vyplývá,

že převážná většina respondentů je toho názoru, že romští rodiče problémy svých dětí ve vzdělávacích institucích neřeší a nezajímá je to.

S touto hypotézou souvisí také otázka, zda romští rodiče docházeli do školy na rodičovské schůzky. V následujícím grafu jsou uvedeny výsledky z dotazníkového šetření.

Graf č. 10. - Docházení rodičů na třídní schůzky

Zdroj: autor práce

23% respondentů využilo odpovědi ano, jsou tedy přesvědčeni, že rodiče na třídní schůzky docházejí. Dalších 31% respondentů odpovědělo, že romští rodiče na schůzky nedocházejí a největší část respondentů, a to 46% nevědí, zda romští rodiče na třídní schůzky docházejí či nikoliv, z důvodů, že se třídních schůzek nezúčastňují.

Shrnutí a vyhodnocení hypotézy číslo 4.

Z grafů 9 a 10 vyplynulo, že **hypotéza číslo 4 se potvrdila**

V grafech číslo 9 a 10 jsou znázorněny kladné a záporné odpovědi respondentů, ovšem záporné odpovědi na otázku, zda romští rodiče řeší problémy svých dětí ve škole, značně převládají. Pro zlepšení reintegrace romské menšiny do vzdělávacího procesu je však poměrně důležité, aby romské děti i jejich rodiče školu navštěvovali,

řešili problémy, které ve škole mohou nastat a škola se pro Romy stala prioritou tak jako pro ostatní.

14 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

K ověření hypotézy číslo 5 - Pro romské děti je důležitá motivace pomocí pomůcek (didaktické hry, kartičky) nebo trávení volného času na počítači, který doma nemají.

Výsledky jsou zpracovány do grafů číslo 11 a 12. Jsou ověřeny dotazníkovým šetřením.

Výsledky ověřené dotazníkem

V následujícím grafu jsou znázorněny výsledky dotazníkového šetření. Na otázku, zda je pro romské děti důležitá motivace, odpovídali respondenti takto:

Graf č. 11.- Romské děti a motivace

Zdroj: autor práce

Na otázku, zda je pro romské děti důležitá motivace, odpovídali respondenti zcela jednoznačně. Celých 96% respondentů odpovědělo, že pro romské děti je motivace důležitá a pouhá 4% si myslí, že pro ně motivace důležitá není.

Jakým způsobem odpovídali respondenti na otevřenou otázku se můžete podívat v tabulce, pro lepší přehlednost jsou ale také odpovědi zpracovány v grafu.

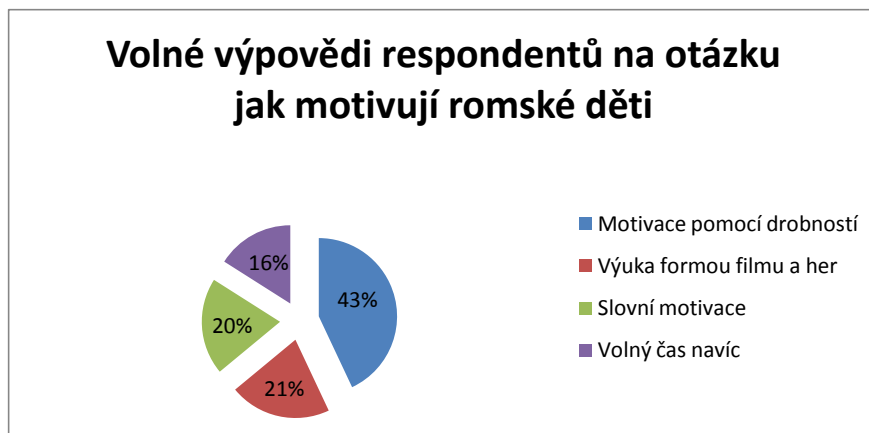
Tabulka číslo 1 - Motivace romských dětí

Způsoby motivace romských dětí	
Motivace pomocí drobností	43%
Výuka formou filmu a her	21%
Slovně (pokud si zlepšíš známky, budeš mít lepší práci)	20%
Volný čas navíc	16%

Zdroj: autor práce

Z tabulky volných odpovědí respondentů vyplývá, že nejčastěji jsou děti motivovány pomocí drobností. Jak uvádějí respondenti, nejčastěji to jsou drobnosti, které doma nedostávají. Dále jsou děti motivovány formou filmů a her, takto odpovědělo 21% respondentů. Jako další nečastější je motivace slovní, tu využívá 20% dotazovaných respondentů. Nejméně respondentů využívá motivaci volného času navíc, tato motivace se zdá nejtěžší na provedení, z důvodu, že ve škole nemohou děti o hodinách pobíhat po třídě. Tato motivace je podle respondentů využívána o přestávkách.

Graf č. 12. - Volné výpovědi respondentů na otázku jak motivují romské děti

Zdroj: autor práce

Shrnutí hypotézy číslo 5.

Z grafů číslo 11-12 a tabulky číslo 1 se **hypotéza číslo 5 potvrdila**

V grafech číslo 11 je znázorněno, kolik respondentů romské děti motivuje. Z grafu je patrné, že romské děti motivují téměř všichni respondenti. Otázkou ale zůstává, zda je to tak správné, ostatní děti se ve školách nemotivují v takové míře jako děti romské a s výukou, docházkou a plněním úkolů nemají takové problémy.

Dále pak v tabulce číslo 1 a následně i v grafu číslo 12 jsou vypsány motivace, které ve vzdělávání romských žáků a studentů nejčastěji využívají učitelé a asistenti pedagogů při výukách.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zjištění, jakým způsobem přistupuje romská minorita ke vzdělání v České republice a dále pak, jaký názor na tuto problematiku mají učitelé a asistenti pedagogů, kteří romské studenty - žáky vyučují. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou.

Teoretická část se zabývá historií Romů v České republice, vymezuje základní pojmy, poskytuje základní informace o romské rodině i o vzdělávání romského etnika v České republice. Další oblastí teoretické části je základní rozdělení Romů.

K dosažení cíle práce byla použita kvantitativní metodologie výzkumu, deskripce a jako nástroj sběru dat byl zvolen dotazník, který se pro toto téma jevil jako nejvhodnější metoda. Celkový počet dotázaných byl 50. V průběhu sběru dat se nevyskytl žádný respondent, který by nebyl ochotný vyplnit dotazník.

Na základě dotazníkového šetření a následné analýzy získaných dat bylo vytvořeno 6 kapitol empirické části práce. První kapitola je zaměřená na demografické proměnné dotázaných — věk, pohlaví, vzdělání a délka praxe.

Bylo zjištěno, že rodiče romských dětí nemají zájem řešit problémy svých dětí ve škole. Převážná většina romských rodičů nenavštěvuje rodičovské schůzky. Z výzkumu také vyplývá, že romské děti nemají ve třídách asistenta.

Z výzkumu víme, že učitelé a asistenti pedagogů romské děti motivují, jak uvádějí respondenti, nejčastěji jsou to drobnosti, které doma nemají. Například hra nebo počítač. Jako další nečastější, je motivace slovní. Nejméně se využívá volný čas navíc.

Z názorů učitelů jsme se dozvěděli, že se romské děti učí hůře, než děti ostatní. Je to především tím, že pro romské děti ani pro jejich rodiče není škola prioritou, proto do ní nedochází a také proto, že Romové ještě nepochopili, že s vyšším vzděláním mají více možností při hledání povolání. Romské děti jsou od útlého věku vychovávány k tomu, že vzdělání není důležité. Pokud se jejich postoj ke vzdělání nezmění, snaha učitelů i asistentů pedagogů je marná.

Nejdůležitější pro školu, do které docházejí romští studenti, je, aby její učitelé vycházeli dobře s jejich rodinou, komunikovali s nimi, konzultovali s rodiči, v čem se má dítě zlepšit, ale i vyzdvihovat to, v čem je dobré. Pokud se toto škole nepodaří, děti pravděpodobně nikdy do školy dobrovolně chodit nebudou. Romové by měli lépe porozumět, že škola je pro ně důležitá a přináší lepší podmínky pro hledání budoucího povolání. Samotní učitelé by se měli pokusit o to, aby romské dítě bylo ve škole spokojeno a navštěvovalo vzdělávací instituce rádo, například více je motivovat, být radostný, optimistický, dělat více třídnických hodin a více si povídat, hrát si.

Přínos této bakalářské práce je pro laickou ale i odbornou veřejnost v tom, že se zde každý čtenář dozví základní, ale i podstatné informace o problematice Romů v soustavě vzdělávání, snáze pochopí jejich mentalitu a bude vědět a znát příčiny absence žáků a studentů ve školách.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie:

1. FRASER, A. *Cikáni*, nakladatelství Lidové noviny, 1998. Dějiny národů.
ISBN 80-7106-212-X
2. GULOVÁ, L. *Sociální práce (pro pedagogické obory)*, Praha: Grada Publishing 2011, ISBN 978-80-247-3379-1
3. HOLOMEK, K. *Černobílý život*. Gallery Praha 2000. ISBN 80-86010-37-6
4. IVANOVÁ K., ŠPIRUDOVÁ L., KUTNOHORSKÝ J., *Multikulturní ošetřovatelství I*, Praha: Grada Publishing a. s., 2005. ISBN 80-2471212-1
5. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál 2001. ISBN 80-7178-535-0
6. JINDRÁKOVÁ, L., VANKOVÁ, K. *Spolupráce s vychovatelem - asistentem učitele, aneb Jak ve škole vytvořit tandem*, Praha: Nová škola, o.p.s., 2003.
7. KELNAROVÁ, J., MATĚJKOVÁ, E. *Psychologie a komunikace pro zdravotnické asistenty - 4v ročník*, Praha: Grada Publishing a. s., 2009. ISBN 978-80-2473270-1
8. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce, druhé vydání*, Praha: Portál 2008. ISBN - 978-80-7367-368-0
9. MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ A.(za kolektiv), *Velký sociologický slovník*, Univerzita Karlova:Karolinum 1996, ISBN-80-7184-311-3
10. PÁKOVÁ, J. ZA KOLEKTIV, *Pedagogika volného času*, Praha: Portál, s. r. o., 1999. ISBN 80-7178-569-5
11. PLAMÍNEK J., *Vzdělávání dospělých, průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*, Praha: Praga Publishing a. s. 2010. ISBN 978-80-247-3235-0
12. REICHL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*, Praha: Grada Publishing a.s, 192 str., ISBN 978-80-247-3006-6
13. ŠAFÁŘOVÁ, M., VOLNÁ, J. *Škola pro všechny, cíle a motivace dětí ve škole 1*, Praha: Nadace Open Society Fund 2001. ISBN
14. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České Republice*, Praha: Portál s. r. o., 200 s 2001. ISBN 80-7178-648-9
15. ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci proti rasismu*, Praha: Portál s. r. o., 1998. ISBN 80-7178-285-8

16. ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. A KOL., *Kcalitativní výzkum v pedagogických vědách*, Praha: Portál, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7367-313-0

Články:

1. Amnesty International Publications, 1. vydání, 2009, Amnesty International Publications

2. Pape I., Jak pracovat s romskými žáky, příručka pro učitele a asistenty pedagogů, Slovo 21, 2007

Legislativní pramen:

1. Zákon č. 561/2004 Sb., *o předškolním základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*

Internetové zdroje:

1. Historie Romů na území ČR, [online][cit 4.12.2011], dostupné na <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

2. Romové a romská problematika v ČR [online][cit. 4.12.2011] dostupné na <www.sosbn.cz/.../SPE/Romové%20a%20romská%20problematika.do..>

3. Vzdělávání v České Republice [online][cit. 6.12.2011] dostupné na <<http://www.vzdelavanivcr.cz/>>

4. Projekt Varianty, Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s., 2002

5. HEJKRLÍKOVÁ J., Vzdělávání romským dětem v ČR. [cit. 3. 12. 2011] dostupné na <www.tolerance.cz/kurzy/hejkrlikova.doc>

6. <http://www.dzaniben.cz/?a=207>

jiné zdroje bakalářské a diplomové práce:

1. ŠKOLAŘOVÁ L., Asistent pedagoga v edukaci ve speciální třídě základní školy, Masarykova Univerzita, Pedagogická fakulta, diplomová práce

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

TABULKA Č. 1: Motivace romských dětí

Seznam grafů

GRAF Č. 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví

GRAF Č. 2: Rozdělení respondentů dle věku

GRAF Č. 3: Rozdělení respondentů dle vzdělání

GRAF Č. 4: Délka praxe respondentů

GRAF Č. 5: Prospěch romských dětí ve škole

GRAF Č. 6: Čím se ve škole liší romské děti od dětí ostatních

GRAF Č. 7: Nejčastější důvody, proč se romské děti liší od dětí ostatních, uvedené v otevřených otázkách

GRAF Č. 8: Důležitost asistenta pro romské děti

GRAF Č. 9: Jsou rodiče romských dětí ochotni řešit problémy ve vzdělávacích institucích do kterých děti docházejí?

GRAF Č. 10: - Docházení rodičů na třídní schůzky

GRAF Č. 11: Romské děti a motivace

GRAF Č. 12: Výpovědi respondentů na otázku jak motivují romské děti

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – HYPOTÉZY	I
PŘÍLOHA B - DOTAZNÍK.....	II

PŘÍLOHY

Příloha A – HYPOTÉZY

HYPOTÉZA Č. 1: Romské děti se učí hůře než ostatní děti ve třídě, (např. než české děti) z důvodu nezájmu o školu.

HYPOTÉZA Č. 2: Romské děti se od ostatních dětí liší především velkým temperamentem a samostatností.

HYPOTÉZA Č. 3: Většina romských dětí má ve škole asistenta pro snazší komunikaci s učiteli a spolužáky.

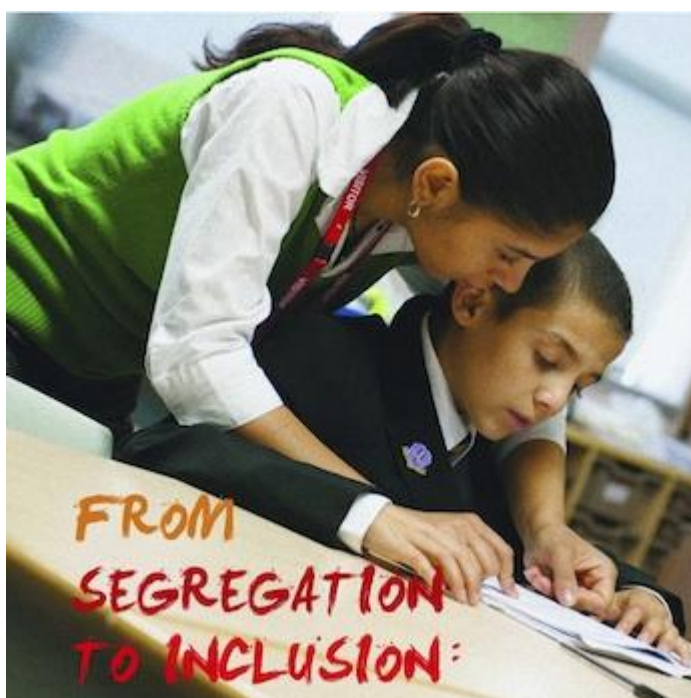
HYPOTÉZA Č.4: Rodiče romských dětí nejsou ochotni řešit problémy svých dětí ve škole (například edukace, chování), z důvodu nezájmu o studium samotných rodičů.

HYPOTÉZA Č. 5: Pro romské děti je důležitá motivace pomocí pomůcek (didaktické hry, kartičky) nebo trávení volného času na počítači, který doma nemají.

Příloha B - DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

"Reintegrace Romů do vzdělávacího procesu v ČR"

Lucie Beníčková, DiS.

Telefon: 721 519 449

E-mail: luucina@centrum.cz

5. Jste názoru, že romské děti mají větší temperament než děti ostatní?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

6. Jak se romské děti učí?

- a) velmi dobře
- b) dobře
- c) špatně
- d) velmi špatně
- e) nevím, do školy nedocházejí

7. Jsou romští rodiče ochotni řešit problémy, které mají jejich děti v instituci, do které dochází?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

8. Na jaké vzdělávací instituci učíte?

- a) Mateřská škola
- b) Základní škola
- c) Střední odborné učiliště
- d) Střední odborná škola
- e) Vysoká škola

9. Jste takového názoru, že by romské děti měly navštěvovat mateřskou školu?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

16. Pokud na předchozí otázku odpověděli ano, napište prosím, jakým způsobem romské děti motivujete.

17. Mají romské děti problémy začlenit se do kolektivu?

- a) ano b) ne

18. S jakými předměty mají romští studenti ve škole největší problémy?

- a) český jazyk
- b) matematika
- c) cizí jazyk
- d) přírodopis
- e) dějepis
- f) hudební výchova
- g) tělesná výchova
- h) výtvarná výchova

19. Jaký je vztah romských dětí k učitelům (autoritě)?

- a) kladný, poslouchají je, mají respekt
- b) neutrální
- c) děti učitele ve škole neposlouchají

20. Jsou děti při hodinách aktivní?

- a) ano
- b) podle toho, zda je látka probíraná ve škole zajímavá
- c) nikdy, děti škola nebaví

21. Mají romské děti problémy s hyperaktivitou?

- a) ano b) ne c) nevím

22. Kolik vám je let?

Napište prosím sem:

23. Jaká je délka vaší praxe?

- a) 1-5
- b) 5-10
- c) 10-20
- d) déle

24. Jaké je vaše vzdělání?

- a) základní škola
- b) střední odborné učiliště
- c) střední škola s maturitou
- d) vyšší odborná škola
- e) vysoká škola
- f) právě studuji _____

25. Jakého jste pohlaví?

- a) žena
- b) muž

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Lucie Beníčková

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: prezenční

Název práce: Reintegrace Romů do vzdělávacího procesu v ČR

Rok: 2011/2012

Počet stran textu bez příloh: 53

Celkový počet stran příloh: 7

Počet titulů české literatury a pramenů: 16

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 6

Vedoucí práce: Mgr. Martina Strnadová